

Op een zaterdagmorgen in november 2005 sloeg ik het Reformatorisch Dagblad open. Er stond paginagroot artikel in met de kop: 'Wordt vervolgd, SGP praat na lange stilte opnieuw over vrouw'. Vooral predikanten werden geïnterviewd. Opmerkelijk was dat weinigen van hen hun mening durfden te geven. Reacties waren in trant van: 'Kunt u niet een ander zoeken?' Een hervormd-gereformeerd predikant op de Veluwe wees, anoniem, op de hermeneutiek, de leesregel. Als ik hem goed begreep, bedoelde hij te zeggen: als Bijbel tijd- en cultuurgebonden wordt verklaard: dan mag vrouw rol in politiek, maar anders niet. Ik vond discussie intrigerend. Dacht eerst: theologisch/hermeneutisch vraagstuk. Gaandeweg ontdekte ik: sociaal-cultureel vraagstuk, vraagt om historische benadering.

In mijn promotieonderzoek begin ik bij Abraham Kuyper, die in 1879 ARP oprichtte. Kuyper ging uit van: scheppingsorde. Betekent: onderscheid man/vrouw natuur en roeping, vrouw hulp van man en ondergeschikt aan man, elk heeft eigen plaats in maatschappij en gezin, in publiek en privaat domein. Kuyper zei: Het is Gods ordinantie, die hen *man* en *vrouw* schiep. Volgens Kuyper was de erepositie vrouw: als *vrouw* in gezin. Was dit anti-revolutionair? Neen: in achttiende eeuw propageerde verlichtingsfilosoof Rousseau onderscheid man/vrouw natuur en roeping. Franse revolutionairen zelfde opvatting: rol vrouw was thuis, in het gezin, als echtgenote en moeder van de patriotten. Het kiesrecht kwam haar niet toe. Rousseau: oefende grote invloed uit op het West-Europese denken in achttiende en negentiende eeuw. Dit denken, deze tijdgeest, beïnvloedde ook ARP en SGP. Volgens Kuyper was vrouwenkiesrecht in strijd met de roeping der vrouw.

In het kiesrechtdebat eind negentiende/begin twintigste eeuw Kuyper voor algemeen gezinshoofdkiesrecht: huismanskiesrecht. De echtgenoot/vader vertegenwoordigde het gezin in publiek domein. Dit kiesrecht niet realistisch, politiek niet haalbaar. Daarom stemde bij grondwetswijziging 1917 ARP in met algemeen individualistisch kiesrecht, dus m/v. Maar duurde tot 1934 dat partij officieel goedkeurde dat vrouwen gingen stemmen. ARP aanvaardde vervolgens pas in 1953 passief vrouwenkiesrecht, recht om gekozen te worden. Dat was na discussie van vijf jaar. De ARP kreeg in 1963 eerste vrouw in Tweede Kamer.

Waarom was er een SGP nodig? Kersten: leidsman van de stille luyden: bevindelijk gereformeerden die zich in 1834 hadden afgescheiden van de Hervormde Kerk. Voelden zich niet thuis bij ARP van Kuyper of een van andere partijen. Aanleiding nieuwe partij was voor Kersten houding ARP bij grondwetsherziening in 1917, die was slap. Hij verweet ARP beginselverloochening. Kuyper was neocalvinist, Kersten was neo-Kuyperiaan: gebruikte zelfde argumenten, maar absoluter en feller. Mede door opstelling SGP hadden vrouwen gemoedsbezwaren om te stemmen. Wat waren zoal hun bezwaren, ik citeer: 'dat ik dat voor mijn man laat en dat het niet op de roeping der vrouw legt', 'in strijd met Gods Woord en ook mijne Religie' en "s mans wensch opgevolgd".

Ondanks officiële partijstandpunt gingen geleidelijk steeds meer vrouwen uit achterban op SGP stemmen. Partijvoorzitter Abma stelde in 1982 vast: meer dan de helft (56%) uitgebrachte stemmen op partij van vrouwen. Zijn mening: partij moest niet langer inconsequent zijn. Resultaat van diverse nota's + partijvergaderingen: in 1989 actief kiesrecht vrouw niet langer werd gewraakt. Dat was na zeven jaar discussie. Ondertussen vanaf 1984 tiental vrouwen lid geworden van de partij. Dat gebeurde met medeweten en

zonder afkeuring van hoofdbestuur. Het vrouwenlidmaatschap stuitte in partij op ernstige weerstand. Hoofdbestuur worstelde met twee flanken in partij. Maar het worstelde vooral met zichzelf. Het oefende daardoor geen effectief leiderschap uit. 1993 werd rampzalig jaar. De partij tot op bot verdeeld en nam besluit: vrouw mocht geen lid worden, dat gebeurde met beroep op Bijbel. Vervolgens, om de flanken met elkaar te verzoenen, ging partij in 1996 akkoord met buitengewoon lidmaatschap voor de vrouw. Dat hield in: vrouwen mochten alleen meepraten. Dat was zoethoudertje om voorlopig van discussie af te zijn. In 2003 bleek uit onderzoek in de achterban dat het draagvlak voor het officiële partijstandpunt steeds verder afbrokkelde. Het moest daarom opnieuw worden uitgelegd in een brochure. Na relatief lange stilte bracht partij in 2006 de brochure uit *Man en vrouw schiep hij hen*. Naar aanleiding nam partij besluit: vrouw mag lid worden van partij. Dertien jaar eerder mocht het niet, nu mocht het wel.

Duidelijk aanwijsbaar in de SGP-historie is verschuiving in standpunt: Kersten zowel tegen actief kiesrecht vrouw, partijlidmaatschap vrouw, als passief kiesrecht vrouw. Want dat alles behoorde tot publiek domein, was dus in strijd met roeping vrouw. Toch keurde partij in 1989 actief kiesrecht niet langer af. In 2001 verklaarde Kolijn tegenover *NRC Handelsblad*: partijlidmaatschap vrouw in strijd met de Bijbel. Voorjaar 2005 zei Kolijn in inleiding voor partij dat hij niet langer tegen lidmaatschap vrouw was, want dat viel niet onder regeerambt. In 2006 ging partij akkoord met nieuw standpunt. Is het eind in de verschuiving van standpunt bereikt? Tegenstanders: tussenstation.

Mijn historisch onderzoek resulteert in verklaring SGP-standpunt. SGP nam oude standpunt ARP en argumenten Kuiper over, maar was absoluut/radicaler. Dat maakte het moeilijker om van standpunt te veranderen. Ontwikkeling in standpunt van SGP vertoont grote overeenkomst met ontwikkeling bij ARP, maar ontwikkeling is langzamer. Partijbestuur keek daarbij over rechterschouder achterom, wegens angst voor breuk. Maar daardoor had partij wel te maken met verlies leden en kiezers op linkerkant. Die spanning gaf + geeft druk op SGP-standpunt. Mijn onderzoek toont aan: partijstandpunt is aangepast bij draagvlak in partij. Dat is gebeurd met beroep op Bijbel. Onder invloed omstandigheden / in andere tijden is de partij Bijbel anders gaan lezen. Dus toch hermeneutiek.

Hoge Raad. De SGP heeft wegens vrouwenstandpunt sedert begin jaren negentig te maken met rechtszaken. De climax is de uitspraak van de Hoge Raad op 9 april 2010. Naar het oordeel van dit rechtcollege ontzegt de partij vrouwen in strijd met de wet het passief kiesrecht. De staat moet er voor zorgen dat er aan de rechtsongelijkheid voor vrouwen binnen de partij een einde komt. De SGP heeft met grote verontwaardiging gereageerd op deze uitspraak van de Hoge Raad. Maar niet alleen deze partij was zeer ontstemd. Velen, ook die het partijstandpunt niet delen, hebben zeer afwijzend gereageerd op de uitspraak van de Hoge Raad. Inmiddels is de SGP in beroep gegaan bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens.

Na de uitspraak van de Hoge Raad verklaarde SGP-voorzitter Wim Kolijn: 'De SGP is de oudste partij, heeft zich negentig jaar gehouden aan de Nederlandse rechtsorde en negentig jaar lang hetzelfde standpunt gehad over het regeerambt van de vrouw.' Kolijn sprak hiermee echter niet de volle waarheid. De partij heeft in de loop van haar ruim negentigjarige bestaan haar vrouwenstandpunt diverse malen geactualiseerd en aangepast aan de tijdgeest. In december 2007 antwoordde partijleider Bas van der Vlies in het radioprogramma *De ochtenden* op de vraag of het passieve kiesrecht er nog eens van zou komen: 'Met een

knipoog zeg ik, geef ons de ruimte voor ons eigen proces. Het regeerambt is eerder aangewezen voor de man dan voor de vrouw.’ Een maand later zei hij voor de internetzender *Het gesprek* op een vergelijkbare vraag: ‘Dat zou in strijd zijn met hoe de partij er momenteel over denkt. Dat ligt vrij fundamenteel.’

De SGP verweert zich tegen de uitspraak van de Hoge Raad met te stellen dat SGP-vrouwen in doorsnee helemaal niet op kieslijsten willen. Bovendien kunnen vrouwen die wel willen terecht bij andere partijen. Wat het eerste argument betreft, binnen de partij is absoluut geen open onbevangen discussie over dit onderwerp mogelijk. Van een aanzienlijk aantal kiesverenigingen kunnen vrouwen thans zelfs nog niet eens lid worden, laat staan dat ze ook maar enige invloed kunnen uitoefenen. Vrouwen hebben hoogstens een aardige rol binnen de jongerenorganisatie, maar die is de partij niet. Het tweede argument (andere partijen) is juist een punt van grote zorg voor de partij. Dat wordt er in het openbaar niet bij gezegd. De SGP heeft in de afgelopen decennia vooral aan de ChristenUnie (en daarvóór aan de RPF) veel vrouwen verloren, en als gevolg van haar vrouwenstandpunt ook veel mannen. De partijleiding is zich ervan bewust dat haar vrouwenstandpunt haar electorale aantrekkingskracht niet ten goede komt, op zijn zachtst gezegd. Het zal ook dit aspect zijn, waarom de partij op termijn intern het passieve vrouwenkiesrecht zal aanvaarden.

Een belangrijk deel van de kiesverenigingen biedt nog altijd weerstand tegen het partijbesluit van 2006 en weert de vrouw van de ledenlijst. Zij houden eraan vast dat de vrouw de hulp van de man is. Partijvoorzitter Koliijn heeft echter gezegd dat de partij zichzelf niet zal opheffen. Op termijn resteert er dan maar één optie: de vrouw het recht geven de SGP te vertegenwoordigen in de politiek en het openbaar bestuur. Nog even geduld en dan zullen we meemaken dat de zelfbewuste en maatschappelijk actieve vrouwen uit de SGP-achterban ook politiek actief worden en het overheidsambt gaan vervullen. De wil om als partij te overleven zal tot gevolg hebben dat de SGP haar lang gekoesterde vrouwenbeginsel volledig zal opgeven. In allerlei opzichten emanciperen immers de vrouwen ook in de achterban van de SGP. Ik vind dan ook dat de SGP niet langs juridische weg hoeft te worden aangepakt. De Hoge Raad heeft gelijk. Het SGP-vrouwenstandpunt is in strijd met het VN-vrouwenverdrag: de partij stelt vrouwen achter, kent hun niet dezelfde rechten toe als mannen. De historie laat echter zien dat de partij onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen haar standpunt aanpast. De SGP heeft een conservatieve kern: bij de oprichting werd de vrouw elk politiek recht ontzegd. Inmiddels resteert alleen nog het laatste recht. Ik ben ervan overtuigd dat het een kwestie van tijd is dat de partij de vrouw ook het passief kiesrecht zal geven.